

Шаповалова Ірина Борисівна

*аспірант Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління*

при Президентові України

ORCID: 0000-0002-8653-2790

e-mail: lrasharap1@gmail.com

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Проаналізовано функціонування інституцій системи державного управління України в контексті забезпечення реалізації та захисту прав людини. Доведено, що європейський вибір ставить перед українським публічним управлінням нові завдання, що стосуються передусім подальшої демократизації суспільства, яка передбачає розширення спектру основних прав та свобод громадян. Констатовано, що державне управління в Україні здійснюється з метою адаптації інститутів громадянського суспільства до європейських стандартів: верховенства права, сталого розвитку, забезпечення пріоритетності прав і свобод у всіх сферах державної діяльності, а також зміцнення демократії. Зазначено, що усе це є необхідною умовою інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: права людини; органи публічного управління; інституції; система державного управління.

Постановка проблеми. З огляду на європейський вибір, Україна опинилася у ситуації, коли “косметичні реформи”, що були проведені у попередні роки, вже не влаштовують суспільство, яке готове до докорінних перетворень майже в усіх сферах життя. Обравши європейські цінності своїм орієнтиром, українське суспільство має забезпечити їх впровадження передусім у систему публічного управління, переорієнтувати її на служіння народу для забезпечення реалізації його основних прав, перетворення держави на апарат, який має сервісну орієнтацію та гуманістичну сутність. Насамперед це стосується конституційної реформи та реформи місцевого самоврядування в напрямку децентралізації та декоцетрації влади. У контексті сучасних євроінтеграційних процесів становлення України як правової і демократичної держави, формування громадянського суспільства важливого значення набуває дослідження проблематики системи забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці забезпечення прав і свобод людини та громадянина у своїх працях приділяли увагу вчені різних галузей науки, враховуючи юристів, філософів, політологів та управлінців. Сутність прав людини розглядають такі дослідники, як: М. Алмаші, Р. Бараннік, О. Бикова, О. Васильченко, М. Вітрук, В. Демиденко, Є. Захаров, Р. Зуєв,

О. Калініченко, А. Колодій, М. Кучук, А. Олійник, П. Рабинович, А. Романова, В. Пацкан, В. Погорілко, Ю. Тодика, О. Фриць, Ю. Шемшученко. Дослідженню теоретичних проблем забезпечення та реалізації прав людини і громадянина у предметній площині державного управління присвячені праці В. Авер'янова, А. Мельника, Л. Новак-Каляєвої, В. Решоти, Ю. Сурміна та інших. Забезпечення прав і свобод людини в науці державного управління розглядається також як напрямок державної політики. У контексті забезпечення прав людини у плані реалізації державної політики відомими є дослідження В. Бакуменка, В. Дрешпака, С. Дубенка, В. Купрія, О. Кучеренка, О. Лебединської, Ю. Полянського, Л. Приходченка, Я. Радиша, А. Рачинського, В. Ребкала, В. Романова, Є. Романенка, С. Серьогіна, О. Токовенка та інших. Водночас питання прав людини як методологічної основи сучасного публічного управління має безліч підходів та трактувань. Окрім того сучасна трансформація та перезавантаження державної влади призводить до змін у інституційному забезпеченні реалізації та забезпечення прав людини в Україні на основі європейських стандартів. Саме визначення основних напрямків інституціональних змін у публічному управлінні є актуальною проблемою сьогодення в контексті побудови ефективної системи управління.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проблема прав людини постійно перебуває у центрі уваги українських науковців. Права людини розглядаються як один із найбільш перспективних напрямів наукових досліджень, з огляду на беззаперечне визнання їх ролі в суспільстві, владі та житті кожної конкретної людини. Водночас у європейській практиці перелік прав людини з розвитком демократії постійно розширюється, що потребує змін у діяльності органів виконавчої влади відповідно до їх забезпечення. Однак проблеми впровадження прав людини як переважаючої тенденції розвитку сучасного суспільства й управління досліджені недостатньо, що підтверджує своєчасність та актуальність цієї статті.

Метою статті є характеристика сучасної системи публічного управління в Україні на предмет її відповідності норм та стандартам ЄС та визначення основних напрямків її реформування.

Виклад основного матеріалу. Під терміном “забезпечення прав людини” розуміється система загальних (політичних, економічних, духовних та інших) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень. На думку вчених, термін “забезпечення” найповніше відображає сутність діяльності держави, спрямованої надати правам громадян реального змісту, тому що враховує такі поняття, як “вшанування”, “повага”, “визнання”, “дотримання”, а також “гарантування”. Забезпечення прав і свобод людини – це створення умов для здійснення прав і свобод людини. До системи забезпечення прав та свобод людини та громадянина належить: інституційно-організаційне забезпечення; правове забезпечення; ідеологічне забезпечення; ресурсне забезпечення [1].

Д. Норт пропонує розглядати “інституції” як закони, правила, звичаї, норми, а “інститути” – як організації, тобто державні органи, політичні партії, профспілки тощо. Формою прояву інституцій є інститути (організації). Інститут є суб’єктом інституційного механізму. Як зазначає Д. Норт, “...не існує інших рішень, крім використання інституційних механізмів, щоб установити правила гри, і використання організації – щоб забезпечити дотримання цих правил” [2]. Інститути як елементи системно-організаційної структури суспільства поділяються на: 1) владно-організаційні інститути (інститут державної влади, інститут місцевого самоврядування); 2) базисно-господарські та функціонально-економічні системні інститути (інститут власності, інститут підприємництва, інститут грошей, фінансово-кредитний інститут, інститут ціноутворення); 3) господарсько-асоціативні інститути (домогосподарство, фірма, держава); 4) асоціативно-соціальні інститути (партії, профспілки, суспільні об’єднання, громадські організації) [3]. Інститут забезпечення прав і свобод людини та громадянина – це уповноважений суб’єкт (державний орган, орган місцевого самоврядування, інститут громадянського суспільства), що виник у відповідь на потреби реалізації, охорони та захисту порушених прав і свобод людини і громадянина, та який за допомогою спеціальних механізмів бере участь у забезпеченні прав і свобод людини [4].

Основними складовими національного механізму забезпечення прав людини є:

- Генеральна прокуратура України;
- Комітет Верховної Ради України з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин;
- інші комітети Верховної Ради України в частині діяльності із забезпечення та захисту прав людини (законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності);
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- Інститут адвокатури (інститут надання правової допомоги);
- Міністерства внутрішніх справ України (у частині формування та розвитку внутрішньовідомчого контролю за дотриманням прав людини та недопущенням катувань);
- Міністерство юстиції України (зокрема, Національне бюро по дотриманню Європейської Конвенції з основних прав та свобод людини);
- інші центральні органи виконавчої влади (в частині забезпечення та захисту прав людини);
- громадські правозахисні організації (національні та міжнародні);
- науково-дослідні установи;
- засоби масової інформації.

Нормативно-правове забезпечення є невід’ємною частиною національного механізму, так само як інформаційне, науково-методичне тощо. Тобто, розглядаючи національний механізм забезпечення прав людини в Україні,

необхідно відійти від суто інституціонального підходу (коли механізм розглядається як діяльність лише однієї інституції), а використовувати системний підхід, який, за визначенням, дозволяє не тільки здійснювати комплексний аналіз, але й розглядати складові частини механізму у взаємозв'язку. Основним документом, що регламентує життєдіяльність та публічне управління в Україні є Конституція України, яка проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Вона ставить права людини в центр державної політики. Конституція встановлює, що держава відповідає за свою діяльність перед людиною, тому забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, відповідно до гарантій Конвенції про захист прав і основних свобод людини [5].

Рамковим документом, розробленим на виконання зобов'язань, взятих Україною під час її вступу до Ради Європи, є Закон "Про Засади державної політики України в галузі прав людини", прийнятий 17 червня 1999 р. [6]. Він спрямовує діяльність усіх державних органів, службових і посадових осіб та є основою для розробки нормативно-правові актів у контексті забезпечення прав людини. Положення Конвенції про захист прав і основних свобод людини були враховані при розробці таких законів, як "Про громадські організації", "Про мирні збори", "Про політичні партії", "Про вільність віросповідання і релігійну діяльність", "Про національні меншини в Україні", "Про реабілітацію та забезпечення прав осіб із числа національних меншин, що зазнали репресій та були депортовані з території України", "Про свободу совісті та релігійні організації", "Про молодіжні та дитячі громадські організації", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про благодійництво та благодійні організації", "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" та інші.

На думку спеціалістів, деякі нормативні документи, що регламентують реалізацію цієї конвенції, часто не відповідають європейським вимогам у цій галузі. Закони, що приймаються в Україні, мають повністю відповідати змісту прав і свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав і основних свобод людини, відповідати міжнародно-правовим стандартам та інтересам суверенної України як правової і демократично держави, а не обмежувати права відповідними галузевими документами, які мають певну специфіку [7]. Органи публічної влади в межах власних компетенцій спрямовують свою роботу в напрямках законодавчого врегулювання існуючих проблем, організаційного сприяння дотриманню прав та свобод людини. Доводиться констатувати, що на практиці стан забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні не можна визнати задовільним. Причинами того є явна відчуженість апарату державної влади від громадян, високий рівень корупції, низька виконавча дисципліна, правовий нігілізм, незнання населенням своїх прав і свобод, відсутність традицій поваги та дотримання прав людини, наслідком чого є численні факти порушення, проголошених Конституцією України основних прав

і свобод людини. З огляду на це, одним із найбільш актуальних питань державотворення в Україні є створення ефективного механізму охорони прав і свобод людини і громадянина. Відтак, найголовнішим завданням функціонування української держави, органів державної влади, на яких Конституцією України (ст. 3) покладено обов'язок гарантувати права людини, є вироблення власних дієвих механізмів щодо забезпечення прав людини [8].

Проблематика державно-політичних аспектів прав і свобод людини не може бути осторонь питань міжнародно-правової регламентації, відповідно до змісту найважливіших міжнародних документів. В умовах взаємозалежності інтереси світової спільноти значно впливають на напрямки державної політики окремих країн та на розвиток національних інститутів прав і свобод людини. Дослідники підкреслюють значний вплив глобалізації на суспільний розвиток: економічна, культурна глобалізація та міжнародні стандарти в державній політиці, політична взаємозалежність, урядування в умовах глобалізації. Окремо виділяють технологічні фактори глобалізації, інформаційний простір та їх вплив на державну політику, тому принцип пріоритетності міжнародного права щодо внутрідержавного у сфері прав і свобод людини стає все більше вагомим і загальновизнаним. На думку А. Олійник, рівень відповідності державного управління європейським стандартам прямо впливає на ефективність діяльності органів державного управління у сфері забезпечення європейських стандартів прав людини, а, з іншого боку, оцінка такої відповідності буде завжди залежати від спроможності інститутів державної влади належно забезпечити умови для реалізації громадянами своїх прав на рівні європейських стандартів. Як у першому, так і в другому випадку державне управління здійснюється з однією і тією ж метою – адаптація інститутів громадянського суспільства до європейських стандартів для утвердження верховенства права, сталого розвитку, забезпечення пріоритетності прав і свобод у всіх сферах державної діяльності, а також зміцнення демократії в Україні. Все це є необхідною умовою інтеграції України до Європейського Союзу. Тому в сучасних умовах важливо дослідити місце і роль органів державного управління із забезпечення прав людини та їх європейських стандартів [9].

На практиці права та свободи громадян забезпечуються й реалізуються лише за умови їх надійного захисту. Загалом, у науці державного управління визначають такі основні конституційні гарантії прав і свобод:

- загальні гарантії прав і свобод людини й громадянина (захист прав і свобод – обов'язок держави, самозахист прав і свобод, судовий захист, міжнародний захист, відшкодування збитків, невід'ємність прав і свобод);
- конституційні гарантії правосуддя (гарантії підсудності, право на юридичну допомогу, презумпція невинуватості, право на перегляд вироку тощо);
- конституційні обов'язки людини й громадянина (рівність обов'язків, дотримання Конституції та законів, повага прав і свобод інших осіб) [10].

На думку Л. Новак-Каляєвої, дієвими засобами запобігання порушення прав людини на практиці державотворення є удосконалення суспільно-правового

механізму гарантування прав людини з метою утвердження невідворотності відповідальності влади за їх порушення на основі результатів публічної звітності влади та громадського моніторингу її діяльності щодо дотримання прав людини. Для забезпечення такого удосконалення необхідні: реальний розподіл влад, покликаний їх урівноважити; панування правового закону; засноване на такому законі обмеження індивідуалізму для запобігання зловживань правами і свободами як самих громадян, так і неправомірних дій всіх гілок влади [11].

Після революції гідності основним документом стала Національна стратегія у сфері прав людини (далі – Стратегія), розроблена відповідно до Указу Президента України від 25.08.2015 р. [12]. Стратегія спрямована на об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації, і зосереджена на вирішенні основних системних проблем у сфері захисту прав і свобод людини та нових викликах суспільства. Метою реалізації Стратегії є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника під час визначення державної політики, прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Результатом виконання Стратегії має стати запровадження системного підходу до виконання завдань та забезпечення узгодженості дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, створення в Україні ефективного (доступного, зрозумілого, передбачуваного) механізму реалізації та захисту прав і свобод людини. Стратегічні напрями полягають у реалізації таких завдань:

- забезпечення права на життя;
- протидія катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню;
- забезпечення права на свободу та особисту недоторканність;
- забезпечення права на справедливий суд;
- забезпечення свободи думки і слова, вираження поглядів і переконань, доступу до інформації та вільного розвитку особистості;
- забезпечення свободи мирних зібрань та об'єднань;
- забезпечення права на участь в управлінні державними справами та у виборах;
- попередження та протидія дискримінації;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- протидія гендерному насильству, торгівлі людьми та рабству;
- протидія домашньому насильству;
- забезпечення прав корінних народів і національних меншин;
- забезпечення права на працю та соціальний захист;
- забезпечення права на охорону здоров'я;
- створення умов для розвитку підприємницької діяльності;
- забезпечення права на освіту;
- забезпечення права на приватність;

- забезпечення прав дитини;
- забезпечення прав біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні;
- забезпечення прав учасників антитерористичної операції;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб;
- ужиття необхідних заходів для захисту прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України;
- забезпечення прав громадян України, які проживають у населених пунктах Донецької і Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження;
- звільнення заручників та відновлення їхніх прав.

Імплементация Стратегії забезпечується спільними діями державних органів, інститутів громадянського суспільства, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за підтримки Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та інших міжнародних організацій на усіх етапах розроблення плану дій щодо реалізації її положень, моніторингу та контролю. План дій з реалізації цієї стратегії на період до 2020 р. був затверджений Кабінетом Міністрів України 23 листопада 2015 р. [13].

За планом, органи публічної влади очікують на такі результати:

- створення ефективної системи, спрямованої на забезпечення протидії злочинним діям проти життя людини, запобігання їм, припинення та покарання за такі дії, відшкодування збитку сім'ям потерпілих;
- додержання норм міжнародного права для захисту життя мирного населення на тимчасово окупованій території України;
- відповідність міжнародним стандартам захисту права на життя умов тримання та поводження з особами у місцях, у яких вони примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу, відповідно до законодавства;
- створення передумов для зменшення ризиків життя та здоров'ю факторами підвищеної небезпеки;
- створення ефективної системи розслідування злочинів, пов'язаних із катуваннями, жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням чи покаранням, зокрема насильницьким зникненням;
- забезпечення дієвості засобів правового захисту для кожної особи, що зазнала неналежного поводження;
- забезпечення відшкодування шкоди та реабілітації жертв злочинів, пов'язаних із катуваннями, жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням чи покаранням, відповідно до міжнародних стандартів;
- приведення у відповідність до міжнародних стандартів процедури затримання і тримання особи під вартою, припинення практики незареєстрованих затримань;

- посилення ефективності судового контролю за підставами позбавлення свободи, зокрема при застосуванні примусової госпіталізації до психіатричних закладів;

- унеможливлення безпідставного та неналежно оформленого затримання, тримання особи під вартою без рішення суду;

- забезпечення права на свободу та особисту недоторканність;

- деполітизація та приведення у відповідність до міжнародних стандартів процесів формування суддівського корпусу та притягнення суддів до відповідальності;

- забезпечення незалежності, безсторонності, ефективності та інституційної спроможності судової системи тощо.

Для досягнення вказаних результатів органам виконавчої влади як на центральному, так і на регіональному та місцевому рівнях визначені конкретні завдання з розробки відповідних законопроектів, методичних рекомендацій, налагодження дієвої системи контролю, налагодження зв'язків із громадськістю тощо. Серед фундаментальних завдань можна назвати так: розбудова комплексної інформаційно-аналітичної системи забезпечення надання безоплатної правової допомоги, враховуючи належне матеріально-технічне забезпечення регіональних та місцевих центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги, запровадження навчальних програм та курсів із підготовки та підвищення кваліфікації суддів та працівників апаратів судів, прокурорів, працівників правоохоронних органів та органів пенітенціарної системи з питань прав та інтересів людей із інвалідністю, зокрема змісту Конвенції про права інвалідів, посилення спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини як незалежного інституту з нагляду за дотриманням вимог законодавства, адаптування редакційної політики до міжнародних стандартів провадження журналістської діяльності в умовах збройного конфлікту формування інформаційної політики в умовах збройного конфлікту, проведення навчання редакторів та журналістів міжнародних стандартів із питань провадження журналістської діяльності в умовах збройного конфлікту та загального інформування населення, прийняття та перегляд відомих нормативно-правових актів із питань охорони мирних зібрань відповідно до сучасних міжнародних стандартів у сфері мирних зібрань із урахуванням специфіки контрверсійних зібрань, зокрема заходів ЛГБТ-спільноти, удосконалення законодавства у сфері соціального діалогу, зокрема щодо залучення інститутів громадянського суспільства тощо. Щодо нормативно-правової бази, то було прийнято низку нових актів та внесено зміни до вже існуючих. Серед них такі Закони, як: “Про забезпечення прав та свобод внутрішньопереміщених осіб” від 20.10.2014 р. [14], “Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою” від 17.04.2014 р. [15], “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” від 15.04.2014 р. [16], “Про запобігання та протидію

домашньому насильству” від 07.12.2019 р. [17] тощо. Щодо реалізації стратегічних завдань була вдосконалена структура органів публічного управління. Так, було створено Державну службу етнополітики та свободи совісті, введено посаду урядового уповноваженого з питань гендерної політики, розширено права Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері захисту персональних даних.

Пріоритет прав і свобод людини є основним принципом державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, стратегія якої була затверджена Указом Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. [18]. Метою цієї сфери державної політики є створення сприятливіших умов, спрямованих на задоволення інтересів, захист прав і свобод людини та громадянина, подальше становлення громадянського суспільства на засадах безпосередньої, представницької демократії, широкого впровадження форм демократії участі, самореалізації та самоорганізації громадян. Громадські активісти володіють інструментами як виявити та відреагувати на такі порушення (звернення й інформаційні запити, громадські експертизи та слухання, скарги, судові позови та мирні протестні зібрання тощо). Громадянське суспільство в Україні представляють 74,5 тис. громадських організацій, 14,1 тис. благодійних організацій, 28,9 тис. профспілок, понад 20 тис. громадських об'єднань, які беруть участь у публічному управлінні у різних галузях. Позитивна динаміка збільшення кількості громадських організацій, розширення сфер та видів їх діяльності, спроможності до організаційного розвитку є важливими показниками в розвитку громадянського суспільства в Україні. Водночас як громадяни, так і державні службовці поки що не сприймають громадсько-політичні об'єднання як рівноправних партнерів, дієвий інструмент представництва та захисту прав громадян, недостатньо уявляють можливості їх реального застосування. Проблема інституціоналізації НУО у процесі формування державної політики залишається важливим завданням органів влади. Найважливішою проблемою сучасного суспільного розвитку є питання взаємовідносин держави і громадянина. Саме тому забезпечення прав і свобод людини є одним із визначальних завдань процесу реформування українського суспільства в контексті європейської інтеграції України. До новітніх тенденцій розвитку прав людини належать включення до них солідаристських (колективних) прав. Ці тенденції має враховувати і українська суспільно-політична думка, не залишаючись осторонь від розширення демократичних основ існування людської цивілізації. Ефективна державна політика повинна враховувати певну систему цілеспрямованих заходів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини і громадянина усіма органами державної влади. Для якісного контролю дотримання органами місцевого самоврядування власних зобов'язань перед громадами потрібно створити механізм постійного моніторингу. Він має передбачати алгоритм здійснення моніторингу та систему індикаторів, за якими може оцінюватися динаміка вирішення проблем місцевого рівня у сфері прав людини.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, інституційна система забезпечення прав людини в Україні має достатньо розгалужену структуру, яка має достатньо спроможності для вирішення вказаних питань у межах своїх повноважень. Загальним недоліком її є відсутність узгодженості та активності працівників у їх діях. Окрім того, європейські стандарти у сфері забезпечення прав людини постійно розширюються, що пов'язано з розвитком демократії, що потребує необхідності постійного удосконалення діяльності органів влади. З огляду на асоціацію з Європейським Союзом, Україна зобов'язана постійно розвивати своє законодавство та активно діяти у напрямку забезпечення прав та свобод своїх громадян. В умовах російської окупації досягнути позитивного результату, насамперед на непідконтрольних українській владі територіях, майже неможливо. Це потребує пошуку нових підходів до вирішення головного питання – забезпечення права на життя та безпеку населення України.

Список використаної літератури

1. Пацкан В. В. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. Т. 1. С. 9—91.
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюб. Київ : Основи, 2000. 198 с.
3. Мандибура В. О. Інституційна архітектоніка власності та закономірності її функціонування // Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку : матер. наук. симпоз. Харків : ХНУ, 2005. С. 110—116.
4. Троян Я. Інститут забезпечення конституційних прав і свобод: поняття та основні ознаки // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 210—213.
5. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/para4202> (дата звернення: 16.09.2019).
6. Про Засади державної політики України в галузі прав людини : Постанова Верховної Ради України № 757-XIV від 17.06.1999 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14> (дата звернення: 20.09.2019).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.09.2019).
8. Конституція України...
9. Олійник А. Забезпечення європейських стандартів на судовий захист у доктрині державного управління // Демократичне врядування. 2013. № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_9 (дата звернення: 23.09.2019).
10. Там само.
11. Новак-Каляєва Л. Деякі аспекти формування ідеології державного управління на основі ідеї дотримання прав людини // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 31 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського та доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. С. 33—43.
12. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : Указ Президента України № 501/2015 від 25.08.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015> (дата звернення: 20.09.2019).
13. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1393-р

від 23.11.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80> (дата звернення: 20.09.2019).

14. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 23.09.2019).

15. Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою : Закон України № 1223-VII від 17.04.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-18> (дата звернення: 23.09.2019).

16. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України № 1207-VII від 15.04.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 23.09.2019).

17. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 23.09.2019).

18. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/212/2012/ed20120324> (дата звернення: 23.09.2019).

Статтю подано: 02.12.2019

Статтю схвалено: 28.12.2019

Shapovalova Iryna Borysivna

Ph.D. student Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0002-8653-2790

e-mail: lrasharap1@gmail.com

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR HUMAN RIGHTS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CURRENT EUROPEAN STANDARDS

Problem setting. In the context of modern European integration processes of Ukraine becoming a constitutional and democratic state, the formation of civil society, studying the problems of the system of ensuring the rights and freedoms of a man and a citizen is gaining a great importance. Transformation and resetting of the state power leads to changes in the institutional support for the implementation and protection of human rights in Ukraine based on European standards. It is the definition of the main directions of institutional change in public administration that is an urgent problem of today in the context of building an effective governance system. The purpose of the article is to characterize the modern public administration system in Ukraine as far as its compliance with EU norms and standards and to identify the main directions of its reformation.

Recent research and publications analysis. Problems of human and citizen's rights and freedoms were paid attention by scientists from various fields of science, including lawyers, philosophers, political scientists and governors. The nature of human rights is considered by such researchers as M. Almashi, R. Barannik, O. Bykova, O. Vasylchenko, M. Vitruk, V. Demidenko, E. Zakharov, R. Zuev, O. Kalinichenko, A. Kolodiy, M. Kuchuk, A. Oliynyk, P. Rabinovich, A. Romanova, V. Patsan, V. Pogorilko, Y. Todyka, O. Fritz,

Y. Shemshuchenko. The works of Averyanov, A. Melnik, L. Novak-Kalyayeva, V. Reshota, Yu. Surmin and others are devoted to the research of theoretical problems of ensuring and realization of human and citizen's rights in the subject plane of public administration.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The problem of human rights is a constant focus of attention of Ukrainian scientists. Human rights are seen as one of the most promising areas of research, given the unquestionable recognition of their role in society, government and the lives of each individual. In European practice, the list of human rights with the development of democracy is constantly expanding, requiring changes in the activities of executive authorities in line with their provision. However, the problems of the implementation of human rights as a prevailing trend in the development of modern society and governance have not been sufficiently investigated, which confirms the timeliness and relevance of this article.

The purpose of the article is to characterize the modern public administration system in Ukraine for its compliance with EU norms and standards and to identify the main directions of its reform.

Paper main body. It is proved that the European choice puts before the Ukrainian public administration new tasks, which are primarily related to the further democratization of society, which envisages the expansion of the spectrum of fundamental rights and freedoms of citizens. The situation is complicated by persistent human rights abuses in the war zones in eastern Ukraine and in the occupied Crimea. This requires public authorities and officials to be more attentive to human rights, to change priorities in their activities based on humanistic values. The author argues that in practice the status of human and citizen rights and freedoms in Ukraine cannot be considered satisfactory. The reasons for this are the obvious alienation of the state power apparatus from the citizens, high level of corruption, low executive discipline, legal nihilism, ignorance by the population of their rights and freedoms, lack of traditions of respect and observance of human rights, which result in numerous violations of human freedoms proclaimed by the Constitution of Ukraine. In this regard, one of the most urgent issues of state-building in Ukraine is the creation of an effective mechanism for the protection of human and citizen's rights and freedoms. Problems of state-political aspects of human rights and freedoms cannot be left out of the issues of international legal regulation in accordance with the content of the most important international instruments. Laws enacted in Ukraine must be in full conformity with the content of the rights and freedoms guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, be consistent with international legal standards and the interests of sovereign Ukraine as constitutional and democratic state, and not restrict the rights by relevant sectoral documents, which have some specificity. Public authorities, within their competence, direct their work at legislative regulation of existing problems, organizational promotion of human rights and freedoms. It is noted that public administration in Ukraine is aimed at adapting civil society institutions to the European standards: the rule of law, sustainable development, ensuring the priority of rights and freedoms in all spheres of state activity, as well as strengthening democracy. All this is a prerequisite for Ukraine's integration into the European Union. The national human rights strategy is aimed at uniting the society around the understanding of the value of human rights and freedoms, which are protected on the basis of equality and without discrimination, and is focused on addressing major systemic issues in the field of human rights and freedoms protection and new challenges to the society. The implementation of the Strategy should result in the introduction of a systematic approach to the fulfillment of

tasks and ensuring coherent actions of state authorities and local self-government bodies in the field of human rights and freedoms, establishing in Ukraine of an effective (accessible, understandable, predictable) mechanism for the realization and protection of human rights and freedoms.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The role of non-governmental organizations in protecting human rights is defined. Despite intensified activities, citizens and civil servants do not yet perceive public political associations as equal partners, an effective tool of representation and protection of citizens' rights, do not quite understand the possibilities of their real application. The problem of their institutionalization in the process of public policy making remains an important task for the authorities. The most important problem of modern social development is the issue of the relationship between the state and the citizen. That is why the protection of human rights and freedoms is one of the crucial tasks in the process of reforming Ukrainian society in the context of European integration of Ukraine.

Key words: human rights; public administration bodies; institutions; public administration system.

References

1. Patskan, V. V. (2014). Systema zabezpechennia prav i svobod liudyny ta hromadianyna. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, Issue 6-1, Vol. 1, pp. 9-91 [in Ukrainian].
2. Nort, D., Dziub, I. (2000). *Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky*. Kyiv : Osnovy. 198 p. [in Ukrainian].
3. Mandybura, V. O. (2005). Instytutsiina arkhitektonika vlasnosti ta zakonmirnosti yii funktsionuvannia. *Instytutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku*. Kharkiv : KhNU. pp. 110-116 [in Ukrainian].
4. Troian, Ya. (2018). Instytut zabezpechennia konstytutsiinykh prav i svobod: poniattia ta osnovni oznaky. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, № 6, pp. 210-213 [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4202> [in Ukrainian].
6. Pro Zasady derzhavnoi polityky Ukrainy v haluzi prav liudyny. № 757-XIV. (1999) [in Ukrainian].
7. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy...
9. Oliinyk, A. (2013). Zabezpechennia yevropeiskykh standartiv na sudovykh zakhyst u doktryni derzhavnoho upravlinnia. *Demokratychne vriaduvannia*, № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_9 [in Ukrainian].
10. Ibid.
11. Novak-Kaliaieva, L. (2012). Deiaki aspekty formuvannia ideolohii derzhavnoho upravlinnia na osnovi idei dotrymannia prav liudyny. *Efficiency of Public Administration*, Issue 31, pp. 33-43 [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny. № 501/2015. (2015) [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia planu dii z realizatsii Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny na period do 2020 roku. № 1393-r. (2015) [in Ukrainian].

14. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib. № 1706-VII. (2014) [in Ukrainian].
15. Pro vidnovlennia prav osib, deportovanykh za natsionalnoi oznakoi. № 1223-VII. (2014) [in Ukrainian].
16. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy. № 1207-VII. (2014) [in Ukrainian].
17. Pro zapobihannia ta protydiiu domashnomu nasylstvu. № 2229-VIII. (2017) [in Ukrainian].
18. Pro Stratehiiu derzhavnoi polityky spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini ta pershocherhovi zakhody shchodo yii realizatsii. № 212/2012. (2012) [in Ukrainian].

Paper submitted: 02.12.2019

Paper accepted: 28.12.2019

Цитування: Шаповалова І. Б. Інституціональне забезпечення прав людини в Україні в контексті сучасних європейських стандартів // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 4(61) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2019. С. 25—38. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198493>).

Citation: Shapovalova, I. B. (2018). Institutional support for human rights in Ukraine in the context of current european standards. *Efficiency of Public Administration*, Issue 4(61), pp. 25-38. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198493>).